

HUNDEN 1

Antikvarisk medverkan vid omläggning av plåttak

Hunden 1
BM 69
Söderhamns stad och kommun
Gävleborgs län
2021–2022

Ulrika Olsson

Slutrapport
Lst. Dnr: 8301–2021
Tillstånd enligt Kulturmiljölagen

HUNDEN 1

Antikvarisk medverkan vid omläggning av plåttak

Hunden 1
BM 69
Söderhamns stad och kommun
Gävleborgs län
2021–2022

Rapport 2022:31
Ulrika Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Rapporterna finns i PDF-format på www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2022

Omslagbild: Hunden 1 sedd från sydöst. Foto: Ulrika Olsson, 2022-08-23.

Länsmuseet Gävleborg medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons licensen CC BY, undantaget kartmaterial: ©Lantmäteriet, dnr I2018/00110.

ISSN 0281–3181

Tryck: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Tekniska och administrativa uppgifter.....	4
Sammanfattning	5
Antikvarisk slutbedömning.....	5
Karta.....	6
Lagskydd.....	6
Historik	6
Orsaker till åtgärder	7
Utförda arbeten	7
Avvikelser från beslut	13
Källor	14
Bilaga: Informationsblad från Gjööco	15

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Beställare: Söderhamns kommun, kontaktperson Jens Wallén,
fastighetsförvaltare

Beslut från Länsstyrelsen Gävleborg:
2021-05-12, dnr 1803–2021
2021-11-10, dnr 1803–2021

Länsmuseet Gävleborgs dnr: 2022–198/311

Projekttid: augusti 2021 – juli 2022

Utförande firmor Bygg Bengt, Söderhamn
WB Plåt och Tak, Hälsingmo, Söderhamn

Besök: 2021-05-27
2021-09-07
2021-10-21
2022-08-23 (kompletteringsfotografering)

SAMMANFATTNING

Plåttaket på fastigheten Hunden 1, den gamla järnvägsstationen i Söderhamn, har lagts om. Arbetena påbörjades i augusti 2021 och färdigställdes under försommaren 2022. Omläggningen av plåten var färdig redan under hösten 2021, men då var det för sent på säsongen för platsmålning av taket, varför målerijobbet kunde utföras först under 2022.

Omläggningen av taket är att betrakta som en underhållsåtgärd. Det nya plåttaket är utfört som en skivtäckning med dubbelfals. Den redan befintliga takluckan har byggts om till en något större för att uppfylla dagens krav. Vidare har snörasskydd, livlinefästen samt skorstenshuvar tillkommit.

Beskrivningarna för renoveringen av yttertaket är framtagen av Veda Arkitekter, Näsvisen. Plåtarbetena och målningen är utförda av WB Plåt och Tak, Söderhamn. Träarbeten i undertaket är utförda av Bygg Bengt, Söderhamn.

Länsmuseet Gävleborg har genom byggnadsantikvarie Ulrika Olsson, deltagit som antikvarisk medverkande under projektiden. Tre platsbesök har skett: 2021-05-27, 2021-09-07 och 2021-10-21. Vid slutbesiktningen av måleriarbetet var antikvariskt medverkande förhindrad att delta. Dessa fotografier är tagna av beställaren, Söderhamns kommun. Ett sista foto på byggnaden togs i samband med annat ärende i Söderhamn, 2022-08-23.

ANTIKVARISK SLUTBEDÖMNING

Arbetena har till största del följt handlingarna som länsstyrelsens beslut är fattat från. Tilläggsbeslut fattades för tillkommande arbeten med livlinefästen, snörasskydd och skorstenshuvar. Frånsteg gjordes från målningsbeskrivningen. Ingen dialog skedde med antikvarisk medverkande inför avvikelserna från handlingarna. Då den valda färgtypen är av traditionell färgtyp med linoljefärg bedömer antikvarisk medverkande att färgtypen kan godkännas ur kulturhistorisk synvinkel men tar naturligtvis inget ansvar för den tekniska beständigheten.

Antikvarisk medverkande godkänner arbetena ur kulturhistorisk synvinkel.

KARTA

Figur 1. Hunden 1 är ett hundratal meter sydväst om Ulrika Eleonora kyrka i Söderhamn. Utdrag ur Lantmäteriets fastighetskarta.

LAGSKYDD

Hunden 1 är en del av byggnadsminnet Rådhusorget, BM 69, och omfattas därmed av bestämmelserna i Kulturmiljölagens 3:e kapitel.

HISTORIK

Den gamla järnvägsstationen, belägen i kvarteret Hunden 1, uppfördes 1861 efter ritningar av Claes Adelsköld. Stationen var den första stationen för linjen Bergvik-Söderhamn, som tillkom som ett resultat av den industriella expansionen som Söderhamn genomgick vid tiden. Spåren passerade stationens norrsida och vek sedan av ner mot Söderhamnsån och hamnområdet. Stationen undkom stadsbranden 1876 men ett tiotal år senare fick järnvägen en ny sträckning varför ett nytt stationshus uppfördes söder om ån.

Den gamla järnvägsstationen skänktes då till Söderhamns stad som inredde andra våningen till tjänstebostad åt rektor Julius Centerwall. Lokalerna i bottenplan användes av Söderhamns stads Sparbank och Telegrafverket. Under slutet av 1920-talet fanns också en lägenhet på bottenplan. I slutet av 1940-talet inreddes hela bottenplan för byggnadskontor och under slutet av 1950-talet upphörde all lägenhetsuthyrning i byggnaden.

1957 byggdes i anslutning till den gamla järnvägsstationen en ny förvaltningsbyggnad, till vilken byggnadskontoret flyttade. Den ursprungliga byggnadskroppen är välbevarad med ljus beigemålade panelklädda fasader där horisontella och vertikala panelpartier effektivt delas genom vitmålade listverk. Takfoten är långt utkragad och mot både söder och norr finns frontespiser. Sadeltaget är relativt flackt med brutna gavelspetsar. Taket är belagt med skivtäckt falsad svartmålad plåt. Fyra plåtinklädda skorstenar finns på taket.

Figur 2. Söderhamns stationshus vid pilen. Området kring Rådhuset är under uppbyggnad efter stadsbranden 1876. Fotot är sannolikt från omkring 1878. Foto ur museets fotosamling, beteckning på Digitalt Museum: JvmKDAA13495.

ORSAKER TILL ÅTGÄRDER

Det befintliga plåttaket var i dåligt skick och läckte in på flera ställen. Skivtäckningen var enkelfalsad och flera falsar hade gått isär. Underlagspapp saknades vilket medfört skador även på det underliggande brädetaket. Då skadorna bedömdes akuta togs beslut om omläggning av det skivtäckta taket. Omläggningen berör endast den ursprungliga stationsbyggnadens tak.

UTFÖRDA ARBETEN

Höst 2021 – Plåt och taksäkerhet

Befintligt plåttak revs. Omkring 50 kvm rötskadad underpanel har lagats i med nytt virke. Takbjälklaget är isolerat med lösullsisolering av fabrikat Warm Fiber. En 6 mm board är lagd på panelen för att utjämna underlaget innan Icopal Steel papp är lagd på boarden. Det nya plåttaket består av varmförzinkad fabriksgrundad plåt, Plannja Green Coat PLX Legacy. Plåten är lagd med dubbelfalsad skivtäckning där tvärskarvarna har en minimal förskjutning för att upplevas som en rak horisontell linje. Fotrännorna mot söder har fått en något brantare lutning än tidigare för att på ett säkrare sätt än tidigare kunna leda ut vattnet till stuprören. Tidigare stuprör är bibehållna.

Öppningen för takluckan har byggts om till utökade mått för att uppfylla dagens krav. Nya räcken, anpassade till luckans nya mått, har tillkommit. Det tidigare röret för livlinefäste vidnocken, har bytts ut till nytt rör för livlinefäste. Snörasskydd av typen rör har monterats på den norra frontespisens tak.

Vid slutbesiktningen av plåt, 2021-10-21, uttrycktes önskemål om ytterligare tre delar för taksäkerhet. Utifrån beskrivning fattade länsstyrelsen 2021-11-10 ett tilläggsbeslut på dessa delar:

- Livlineöglor i takets hörn, relativt nära takfoten.
- Snörasskydd på takets nordöstra del, ovanför cykelställerna utanför entrén.
- Skorstenshuvor på alla fyra skorstenar, som fram tills nu stått utan väderskydd. Skorstenshuvorna är av typen platt huv.

Figur 3. Under pågående arbeten. Taket är täckt med papp och den nya luckan är tillverkad. Ytorna väntar på plåtinklädnad. Skorstenarnas gamla plåt är ännu inte riven. Foto: 2021-09-07.

Figur 4. Slutbesiktning av plåt, 2022-10-21. Här syns den ombyggda takluckan, räcket kring denna samt röret för livlinefästen vidnocken.

Figur 5. Slutbesiktning av plåt, 2021-10-21. Målning återstår och skorstenarna saknar ännu huvar.

Figur 6. Slutbesiktning av plåt, 2021-10-21. På bilden syns Bo Villysson från WB Plåt och Tak, besiktningsman Åke Jonsson, ByggKonsulten AB och Pär Södergren och Thomas Wiklund från Bygg Bengt. Diskussion fördes här om behov av huvar på ventilationsskorstenarna.

Vår/försommar 2022 - Platsmålning

Eftersom plåtarbetena blev färdigställda under oktober månad 2021 kunde inte platsmålning utföras. Den låga och fuktiga temperaturen fungerar inte för målning med linoljebaserad färg. Målningen av plåttaket utfördes därför då temperaturen åter igen medgav det, vilket blev under senvåren 2022. Arbetena slutbesiktades 2022-07-07. Antikvarisk medverkande var dock inte med då i och med att besiktningen utfördes under semestertider.

Figur 7. Foto från slutbesiktning av nylagt plåttak och målningsdelen. Notera den diskreta skorstenshuven. Foto: Fredrik Engren, Söderhamns kommun, 2022-07-07.

Figur 8. Foto från slutbesiktning av nylagt plåttak och målningsdelen. Notera den diskreta skorstenshuven. Här syns även snörasskyddet ovanför cykelställen, nordöstra sidan. Foto: Fredrik Engren, Söderhamns kommun, 2022-07-07.

Figur 9. Foto från slutbesiktning av nylagt plåttak och målningsdelen. Alla fyra skorstenar har försetts med nya skorstenshuvar. Foto: Fredrik Engren, Söderhamns kommun, 2022-07-07.

AVVIKELSER FRÅN BESLUT

I handlingarna föreskrivs den linoljebaserade färgen Pentur Kultur i två strykningar, kulör NCS S 9000-N, svart. Utan dialog kom dock den föreslagna färgen att bytas till en annan, Herrgård Traditionsfärg från Gjööco. Ändringen av färgfabrikat framkom först under slutbesiktningen av måleri, 2022-07-07. Anledningen till byte av färg är okänd. Informationsblad om färgtypen skickades från tillverkaren. Detta informationsblad bifogas rapporten. Den nya färgtypen godkändes av både beställaren och besiktningsmannen, Åke Jonsson, ByggKonsulten AB, Ljusdal. Antikvarisk medverkande godkänner färgen utifrån att den i likhet med den föreslagna färgen är en linoljebaserad färg.

KÄLLOR

Ärendearkivet, Länsmuseum Gävleborg

RAMBESKRIVNING Förfrågningsunderlag - Söderhamns kommun, Kv Hunden,
Renovering av yttertak, totalentreprenad, Söderhamns 2021-02-19

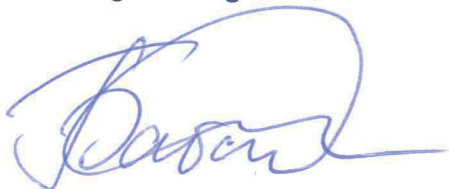
Hej!

Här kommer information om Herregård Linoljefärg / Linoljemaling.

Herregård Linoljemaling

Herregård Traditionsfärger är utvecklade i nära samarbete med Riksantikvarien i Norge. Gjoco producerar en linoljefärg efter de krav där det traditionellt används linolja som bindemedel i färgen. Gjoco taklakk/ Plåttakfärg levereras i Svart och i de fall som kulör önskas rekommenderas Herregård Linoljemaling för utomhusbruk för målning av gamla och rostiga plåttak. Innehåller penetrerande linolja och verkar rosthämmande.

Med vänlig hälsning

Irina Babakr

M. Sc. Chem. Eng. R&D Laboratory | Mobile +46 725 38 87 48 | irina@gjoco.se |

Switchboard +46 435 353 57

Gjoco AB, Arons väg 11, S -284 33 PERSTORP,

Sweden | <http://www.gjoco.se>

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, SÖDRA STRANDGATAN 20, 802 50 GÄVLE. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE